

*Трач Христина Володимирівна**здобувач третього рівня вищої освіти,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна*

СОЦІОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ МІЖОСОБИСТІСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В МІЖКУЛЬТУРНОМУ РОДИННОМУ ДИСКУРСІ

Сучасна дійсність характеризується зростанням кількості людей, що перебувають у постійному контакті з культурами, відмінними від їхньої рідної. Співіснування культур можливе лише за умови згоди та діалогу (або полілогу) між ними, що призводить до виникнення культурного плюралізму – здатності людини адаптуватися до іншої культури, не відмовляючись при цьому від своєї власної [2, 6]. При культурному плюралізмі жодна культура не втрачає своєї самобутності, а є процесом добровільного опанування представниками однієї культури звичок, традицій та цінностей іншої.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю аналізу рольової парадигми подружніх партнерів у залежності від їхнього положення у родині та культурних особливостей. **Об'єктом** дослідження є діалогічна взаємодія подружніх партнерів з урахуванням вербальних та невербальних компонентів комунікації у міжкультурному родинному дискурсі. **Предметом** дослідження виступає виявлення особливостей організації діалогічної взаємодії міжкультурної пари, один з членів якої є представником американської лінгвокультури, а інший – італійської, з урахуванням рольової парадигми, що склалася у родині. **Матеріалом** слугували 150 фрагментів діалогів міжкультурного родинного дискурсу, що відображають рольову парадигму комунікантів, отримані методом суцільної вибірки з кіносценаріїв художніх фільмів і сучасної англomовної художньої літератури.

Мова є елементом культури та світогляду людей, що створює позамовну дійсність [2]. Взаємодія та вплив культури та мови залучає людей до міжкультурної комунікації, тобто пошуку взаєморозуміння та співпраці, але із усвідомленням культурних відмінностей, які потребують усебічного вивчення для успішної інтеграції у міжкультурний простір [3]. Усі учасники матримоніального дискурсу знаходяться в єдиному дискурсивному середовищі, що дає їм змогу бути добре обізнаними щодо особливостей і звичок один одного на всіх етапах сімейної діяльності, включаючи комунікативну поведінку [1, 4, 8]. Однак, незважаючи на це, у міжкультурних родинних ситуаціях, зумовлені різними світоглядними орієнтаціями та культурними традиціями, що впливає на розподіл соціальних ролей у сім'ї. Соціальна роль є невід'ємним компонентом онтогенезу, комплексом стандартних загальноновизнаних очікувань, набором психологічних, соціологічних та лінгвістичних характеристик особи, зіставлених з її статусним положенням [3, 7]. Подружні партнери беруть на себе соціальні ролі у залежності від ситуацій, що складаються у родині, культурних цінностей та традицій. Соціальні ролі проявляються у способах розподілу обов'язків, прийнятті рішень, поведінкових

моделях у повсякденних ситуаціях. Найчастотнішими є ролі авторитарного партнера, захисника, опікуна, господаря та вихователя, які варіюються залежно від міжособистісної динаміки в сім'ї [5]. З існуючих ролей, у ході дослідження взаємодії міжкультурної пари, де дружина є представницею американської лінгвокультури, а чоловік – італійської, було виявлено, що соціальні ролі чоловіків-італійців у таких шлюбах мають позитивну або негативну динаміку. Згідно із кількісними показниками, у нашому дослідженні було встановлено, що роль захисника, яка має позитивну функціональність, сприяючи зміцненню емоційних та когнітивних зв'язків між партнерами, представлена у 44% прикладів. Ролі господаря та авторитарного партнера, які позначені негативною комунікативною забарвленістю і створюють передумови для напружених стосунків у родині та для потенційних непорозумінь між партнерами, представлені у 28% та 21% прикладів відповідно.

У наведеному нижче прикладі авторитарний партнер не дає права голосу своїй нареченій-американці. Фернандо використовує поцілунок не просто як жест любові, а як невербальний засіб впливу. Його поцілунок здається палким і тривалим, проте він стає способом увічливо, але твердо обмежити участь жінки у рішеннях стосовно весілля. Він приховано показує, що бажання Марлени не буде враховане. Таким чином, поцілунок має двозначне значення: з одного боку, це вираз кохання, з іншого – інструмент для встановлення меж між партнерами:

(1) *"Wouldn't it be lovely to have something a little less formal? We could all go out to Torcello and sit under the trees at Diavolo."* Fernando kisses me hard and long on the lips, leaves me standing in the middle of the street... I know the kiss says I love you with my whole heart, and I know too that it says we will not traipse out to Torcello with the priest and the pageboys and Armenian monks ... Most clearly of all it says you will not cook for your own wedding [2, p. 12].

Італієць, який виконує роль господаря, звертається до своєї дружини-американки, вказуючи на свої переваги в харчуванні. Він використовує модальне дієслово *"mustn't"*: (*mustn't think I expect*), підкреслюючи свої очікування, тобто італієць намагається обмежити уявлення жінки про те, що їй потрібно робити вдома. Така поведінка викликає у американки почуття незадоволення (*I wonder if he is saying, You mustn't expect me to eat like this each evening...*), оскільки вона суперечить її культурним уявленням про індивідуальну свободу. Чоловік також використовує такі вербальні компоненти, які демонструють його точку зору як господаря дому: вислів (*I prefer simplicity*) вказує на те, що саме такі його уподобання повинні враховуватися, ремарка (*you have so much to do...*) – це спосіб чоловіка надати додаткове обґрунтування своїм словам, не залишаючи місця для обговорення або опору. Таким чином, Фернандо вербально встановлює певні правила, що відображають його погляд на сімейні обов'язки та очікування у його країні:

(2) *"You mustn't think I expect you to set a table like this each evening," he says. "I wonder if he is saying, You mustn't expect me to eat like this each evening..." "I prefer simplicity. Besides," he continues, "you have so much to do... No one bakes bread or desserts or makes pasta at home," he says* [2, p. 8].

Італієць, який виступає в ролі захисника, прагне піклуватися про дружину. Чоловік заборонив дружині працювати в лабораторії, тому що жінка вагітна і така робота може нашкодити майбутній дитині. Це рішення він демонструє за допомогою окличних речень та спонукальної інтонації у голосі, що підкреслює серйозність його намірів. Фраза (*Forget it!*) є виразом його категоричності та рішучості. Італієць не дає привід для сумнівів чи заперечення, чітко даючи зрозуміти, що його рішення не підлягає обговоренню. Джанфранко також робить логічний наголос на слові (*but*) та використовує майбутній час (*I'll arrange everything*), щоб заспокоїти жінку і запевнити її, що все буде вирішено. Він намагається створити враження, що бере все під контроль, тому їй не потрібно хвилюватися про подальші кроки:

(3) *"As far as I remember, you were going to become a research chemist?"*
"Forget it! Now you will not come close to the laboratory! There you can catch something and harm the child." (Gianfranco was completely serious.) *"But ..."*
"I'll arrange everything" [1, p. 7].

Отже, соціальні ролі, які беруть на себе чоловіки-італійці у шлюбі з жінками-американками, можуть варіюватися, залежно від конкретної ситуації та культурних особливостей, що визначають динаміку родинних взаємин.

Висновок. У результаті дослідження встановлено, що чоловіки-італійці у шлюбах з жінками-американками виконують соціальні ролі авторитарного партнера, господаря та захисника. Було виявлено, що для реалізації ролі захисника використовуються спонукальні речення та апелятивні висловлювання з метою продемонструвати рішучість і готовність взяти відповідальність на себе. Для чоловіків-італійців у ролях господаря та авторитарного партнера характерним є використання модальних дієслів у заперечній формі, ремарок та висловів, які вказують на їхні особисті уподобання або вимоги. При цьому невід'ємною характеристикою спілкування є використання невербальних компонентів комунікації, які посилюють закладену комунікативну спрямованість вербальних висловлень.

Перспективи дослідження вбачаємо у подальшому розвитку теорії міжкультурного родинного дискурсу з огляду на сприйняття сім'ї як базової сфери існування людини, у вивченні вербальних та невербальних особливостей реалізації соціальних ролей міжкультурних подружніх партнерів залежно від віку та гендеру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ануфрієва Н.М., Єрмакова Н.О., Зелінська Т.М. Соціальна психологія: навч. посібник. Київ: Каравела, 2023. 296 с.
2. Мілютіна К.Л., Максимов М.В. Психологія міжкультурної комунікації: навч. посіб. Київ: КНУ, 2014. 228 с.
3. Скриннік Ю.С. Еколінгвістичні виміри зміни соціальних ролей мовців у англомовному побутовому дискурсі. *Одеський лінгвістичний вісник*. Одеса, 2017. № 9. Т. 1. С. 236–239.

4. Brovkina O., Baranova S. Family vs Discourse. *Psycholinguistics*. 2019. 25(2), №2. P. 31–49.
5. Cohen Ph. N. The Family: Diversity, Inequality, and Social Change. USA, W.W. Norton & Company, 2018. 624 p.
6. Manakin V.M. Language and Intercultural Communication. Kyiv, 2012. 288 p.
7. Sapru A. Automatic social role recognition and its application in structuring multiparty interactions: diss. Lausanne, EPFL, 2015. 128 p.
8. Soloshchuk L.V. The Processes of Diversification of the Non-verbal Communicative Components in the Modern English Discourse. *Cognition, communication, discourse*. 2020, № 21. P. 50–60.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Baird J. The Italian's Runaway Bride [Electronic source]. Mode of access: <https://www.amazon.com/Italians-Runaway-Bride-Jacqueline-Baird/dp/0263172864> (Last accessed: 09.11.2024).
2. De Blasi M. A Thousand Days in Venice: An Unexpected Romance [Electronic source]. Mode of access: <https://www.amazon.com/Thousand-Days-Venice-Unexpected-Romance/dp/1616202815> (Last accessed: 08.11.2024).